

บทที่ 1

บทนำ

ทิวเขาภูเก็ทเป็นทิวเขาหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณจังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย และเป็นทิวเขาที่มีความสำคัญทางด้านภูมิศาสตร์ โดยทอดยาวจากตำบลปากซันของจังหวัดชุมพรผ่านจังหวัดระนองและจังหวัดพังงาไปสิ้นสุดที่จังหวัดภูเก็ต และอีกส่วนหนึ่งของทิวเขาจะหักไปทางตะวันออกเฉียงใต้ผ่านจังหวัดพังงาไปยังจังหวัดกระบี่ (อักษรานุกรมภูมิศาสตร์, 2521)

จากการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ของจังหวัดภูเก็ต พบว่าจังหวัดภูเก็ตเคยเป็นแผ่นดินเดียวกับจังหวัดพังงามาก่อน ซึ่งตั้งอยู่บนแหลมมลายู (ลุนีย์ ราชภัฏศารักษ์, 2527) แต่ตามสภาพภูมิศาสตร์ในปัจจุบันจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงาได้แบ่งแยกออกจากกัน โดยมีช่องทะเลคั่นกลางระหว่างทำนูนของจังหวัดพังงาและทำสัตรชัยของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งกว้างเป็นระยะทาง 685 เมตร เรียกช่องทะเลนี้ว่า ช่องปากพระ ปัจจุบันรัฐบาลได้สร้างสะพานล้ารสินเชื่อมจังหวัดทั้งสองแทนการใช้แพขนานยนต์เพื่อสะดวกในการคมนาคมของทั้งสองจังหวัด

คำว่า "เกาะภูเก็ต" ปรากฏครั้งแรกในประวัติศาสตร์ของประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อ พ.ศ. 2169 ในแผ่นดินของพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งได้พระราชทานที่ดินให้พวกฮอลันดาตั้งคลังสินค้าที่เกาะภูเก็ตในเวลานั้น จากหลักฐานดังกล่าวจึงทำให้ทราบว่า เกาะภูเก็ตได้แยกออกจากจังหวัดพังงาแล้ว

จากข้อมูลทางภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเหตุจูงใจให้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการกระจายของสัตว์ทั้งสองจังหวัด โดยทำการศึกษาเฉพาะสัตว์น้ำคิดว่ามีความสัมพันธ์กันและเป็นสปีชีส์เดียวกันหรือไม่ เหตุผลที่ใช้สัตว์น้ำคิดในการศึกษาเพราะสัตว์น้ำคิดมีขอบเขตการกระจายที่จำกัดไม่เหมือนกับสัตว์ทะเลซึ่งมีการกระจายอย่างกว้างขวาง เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาการกระจายของสัตว์น้ำคิดไปใช้ในการสนับสนุนเกี่ยวกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงาว่า แต่ก่อนเคยเป็นผืนแผ่นดินเดียวกันตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาลัทธิของกึ่งและปูน้ำจืดในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา
2. เพื่อศึกษาการกระจายของกึ่งและปูน้ำจืดในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา
3. เพื่อนำผลจากการศึกษาลัทธิและการกระจายของกึ่งและปูน้ำจืดมาเป็นปัจจัยหนึ่ง

ในการสนับสนุนว่าภูเก็ตเคยเป็นผืนแผ่นดินเดียวกับจังหวัดพังงา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบลัทธิและการกระจายของกึ่งและปูน้ำจืดในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงารวมถึงกึ่งและปูน้ำจืดที่ยังไม่เคยมีรายงานมาก่อน
2. ทำให้สามารถชี้แจงได้ว่าภูเก็ตครั้งหนึ่งเคยเป็นผืนแผ่นดินเดียวกับพังงา
3. เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทางด้านการศึกษาภูมิศาสตร์สัตว์ (Zoogeography)

ของประเทศไทย

การลอบล่วนเอกสาร

ค.ศ. 1882 Hilgendorf ได้รายงานปูใหม่ 2 สปีชีส์ คือ *Paratelphusa brevicarinata* และ *Telphusa limula* ที่เกาะภูเก็ต

ค.ศ. 1888 de Man ทำการศึกษาตัวอย่างกุ้งพาสีชนิดที่ได้จากการสำรวจของ Novara Expedition จากบริเวณหมู่เกาะมะริด พบ 3 สปีชีส์ คือ *Palaemon eguidens*, *P. acutirostris* และ *P. carcinus* ต่อมาในปี ค.ศ. 1898 ได้ทำการศึกษาตัวอย่างกุ้งพาสีชนิดที่ได้จากการสำรวจของ Skeat Expedition พบกุ้ง *Palaemon (Macrobrachium) pilimanus* และในปี ค.ศ. 1905 ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบ *Palaemon neglectus* กับ *P. lar* และ *P. acutirostris* และสรุปว่า *P. acutirostris* เป็นชื่อพ้องกับ *P. neglectus* และต่างจาก *P. lar* หลังจากนั้น ในปี ค.ศ. 1908 ได้ทำการศึกษาตัวอย่างกุ้งอะโทธิดใน Indian Museum ซึ่งตัวอย่างได้จากอ่าวเบงกอล โดยทำการศึกษาความแปรผันของกุ้ง *Caridina nilotica* อย่างละเอียด

ค.ศ. 1901 Lanchester ได้ทำการศึกษากุ้งน้ำจืดจากทะเลสาบสงขลาและคาบสมุทรมลายู โดยการสำรวจของ Skeat Expedition พบกุ้งอะโทธิด 4 สปีชีส์รวม *Atya moluccensis* และกุ้งพาสีชนิด 6 สปีชีส์ มี 3 สปีชีส์ที่พบในทะเลสาบสงขลา คือ *Palaemon paucidens*, *P. pilimanus* และ *P. carcinus* และในปี ค.ศ. 1906 Lanchester ได้รายงานถึงปูนา *Potamon (Parathelphusa) sexpunctatum* ซึ่งพบในจังหวัดปัตตานี

ค.ศ. 1905 Bouvier ได้จัดทำ key ในการจำแนกสปีชีส์ของกุ้งใน Family Atyidae และได้เขียน monograph ของกุ้งกลุ่มนี้ในปี ค.ศ. 1925 รวมกุ้งในจีนัส *Caridina* 46 สปีชีส์ และกุ้งในจีนัส *Atya* 9 สปีชีส์

ค.ศ. 1910 Alcock ได้ศึกษาตัวอย่างปูน้ำจืดใน Indian Museum ซึ่งรวมทั้งหมด 92 สปีชีส์

ค.ศ. 1910 Henderson & Matthai ได้ศึกษาตัวอย่างกุ้งพาลีมอนิดใน Indian Museum พบกุ้ง *Palaemon sulcatus* และ *P. carcinus*

ค.ศ. 1913 Kemp ได้ทำการศึกษากุ้งอะโทอิดที่ได้จากการสำรวจของ Novara Expedition พบกุ้งในสกุล *Caridina* 3 สปีชีส์รวม *Caridina sumatrensis* ซึ่งพบในประเทศไทยด้วย และในปี ค.ศ. 1918 ได้รายงานถึงตัวอย่างกุ้งน้ำจืดที่ได้จากกรเก็บตัวอย่างในภาคพื้นตะวันออกไกลและทะเลสาบอินเลย์ของประเทศอินเดีย โดยพบกุ้งพาลีมอนิด 15 สปีชีส์ ซึ่งพบกุ้ง *Palaemon carcinus* ในแม่น้ำปัตตานี *P. lanchesteri* และ *P. sundaicus* ในทะเลสาบสงขลาใกล้ตำบลลำปำ จังหวัดพัทลุง *P. neglectus* ในบึง ประเทศมาเลเซีย นอกจากนี้ยังพบกุ้งอะโทอิด 10 สปีชีส์โดยพบกุ้ง *Caridina macrophora* ในทะเลสาบสงขลา *C. sumatrensis* ที่แม่น้ำปัตตานีและบึง *C. peninsularis* ที่เกาะบึง ต่อมาในปี ค.ศ. 1923 Kemp ได้รายงานถึงปูน้ำจืด *Parathelphusa (Parathelphusa) anophrys* ที่ได้จากเขาแหลม จังหวัดนครศรีธรรมราช

ค.ศ. 1935 Blanco ได้ทำการศึกษากุ้งอะโทอิดที่ได้จากหมู่เกาะฟิลิปปินส์ พบ 9 สปีชีส์และพบใหม่อีก 4 สปีชีส์ในปี ค.ศ. 1938

ค.ศ. 1938 Kubo ทำการศึกษากุ้งอะโทอิดซึ่งตัวอย่างได้จากประเทศญี่ปุ่น พบ 4 สกุล 11 สปีชีส์

ค.ศ. 1947 Tiwari ได้รายงานกุ้งพาลีมอนิดสปีชีส์ใหม่และ *Palaemon lanchesteri* ของประเทศอินเดีย

ค.ศ. 1905 Holthius ได้ตรวจและแก้ไขชื่อตัวอย่างกุ้งพาลีมอนิดจากการสำรวจของ Siboga Expedition และรวมกุ้งในสกุล *Macrobrachium* 68 สปีชีส์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1965 ได้ทำการศึกษากุ้งอะโทอิดที่ได้จากเกาะมาดากัสการ์ทั้งหมด 17 สปีชีส์ ซึ่งเป็นสปีชีส์ใหม่ 3 สปีชีส์ และในปี ค.ศ. 1978 ได้ทำการศึกษาตัวอย่างกุ้งน้ำจืดของ Sumba Expedition พบกุ้งใน family Atyidae 10 สปีชีส์ โดยพบ *Caridina typus* และ *C. sumatrensis* และกุ้งใน family Palaemonidae 11 ชนิด รวม *Macrobrachium rosenbergii* และ *M. equidens* นอกจากนี้ยังพบกุ้งน้ำจืดอีก 2 สปีชีส์และปูน้ำจืดอีก

6 สปีชีส์ ในปี ค.ศ. 1979 ซึ่งตัวอย่างได้จากซาราวัคและบอร์เนียว และปี ค.ศ. 1980 Holthius ได้สรุปถึงสปีชีส์ของกิ้งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ มีกิ้งพาสมอดิต 82 สปีชีส์ และกิ้งอะโทอิด 16 สปีชีส์ ซึ่งมิกิ้งพาสมอดิต 6 สปีชีส์และกิ้งอะโทอิด 2 สปีชีส์ที่พบในจังหวัดภูเก็ตและจังหวัดพังงา

ค.ศ. 1950 Suvatti ได้รวบรวมรายชื่อสัตว์ในเมืองไทย มีกิ้งน้ำจืดใน family Palaemonidae 10 สปีชีส์ และ family Atyidae 5 สปีชีส์ และปูน้ำจืด 17 สปีชีส์

ค.ศ. 1958 Johnson ได้ศึกษาความแปรผันของกิ้งน้ำจืดบางสปีชีส์กับการแพร่กระจายของกิ้งในเขตอินโด-แปซิฟิก โดยพบกิ้ง *Macrobrachium neglectus* กระจายตั้งแต่หมู่เกาะมะริด ตลอดภาคใต้ของไทย คาบสมุทรมลายาจนถึงบอร์เนียวตะวันตกเท่านั้น และในปี ค.ศ. 1961 ได้ทำสรุปถึงสปีชีส์ของกิ้งในน้ำจืดของสิงคโปร์ พร้อมทั้ง key ในการจำแนกสปีชีส์ด้วย โดยมีกิ้งใน family Atyidae 5 สปีชีส์รวม *Caridina peninsularis* และ *C. sumatrensis* และกิ้งใน family Palaemonidae 13 สปีชีส์รวม *Macrobrachium rosenbergii*, *M. lanchesteri*, *M. idae*, *M. equidens* และ *M. pilimanus* ต่อมาปี ค.ศ. 1963 ได้แสดงการกระจายของกิ้งน้ำจืดใน family Atyidae และ family Palaemonidae ซึ่งตัวอย่างได้จากเขตอินโดเวสต์-แปซิฟิก และในปี ค.ศ. 1967 ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระจายของกิ้งน้ำจืดบางชนิดซึ่งได้จากคาบสมุทรมลายาขึ้นอยู่กับปัจจัยทางกายภาพและปัจจัยทางชีวภาพ

ค.ศ. 1958 Barnard ได้รายงานถึงกิ้งและปูในอาฟริกาใต้ ซึ่งมีกิ้งอะโทอิด 3 สปีชีส์

ค.ศ. 1962 Arudpragasum และ Costa ได้ศึกษากิ้งอะโทอิด ซึ่งตัวอย่างได้จากเกาะซิลอน พบ 7 สปีชีส์ ซึ่งมี 1 สปีชีส์ที่เป็นสปีชีส์ใหม่

ค.ศ. 1971 Tiwari และ Pillai ทำการศึกษาตัวอย่างกิ้งอะโทอิดจากหมู่เกาะอันดามัน พบ 5 สปีชีส์ซึ่งรวม *Caridina typus* ด้วย

ค.ศ. 1973 Chuensri ได้รายงานปูน้ำจืดในประเทศไทย 16 สปีชีส์ และพบใหม่ 1 สปีชีส์

ค.ศ. 1982 de Silva ทำการศึกษาตัวอย่างกุ้งอะโทอิดจากศรีลังกา พบ 7 สปีชีส์ ซึ่ง 4 สปีชีส์พบเฉพาะในศรีลังกาเท่านั้น พร้อมทั้งได้ศึกษาการกระจายของแต่ละชนิดอย่างละเอียด

ค.ศ. 1983 Chace ได้ตั้งชนิดใหม่ของกุ้ง *Atya moluccensis* เป็น *Atyopsis moluccensis* พร้อมทั้งแสดงการกระจายของกุ้งสปีชีส์นี้ โดยพบที่ชวาและประเทศไทย ซึ่งได้จากเกาะลุมเบและนครศรีธรรมราช

ค.ศ. 1984 Choy ได้ศึกษาตัวอย่างกุ้งพาสีชนิดจากหมู่เกาะฟิลิปปินส์ พบ 2 ชนิด 11 สปีชีส์ รวม *Macrobrachium equidens* และ *M. rosenbergii*

ค.ศ. 1986 Jayachadran และ Joseph สำรวจกุ้งพาสีชนิดในเขตตะวันตกเฉียงใต้ของอินเดีย พบ 14 สปีชีส์และมี 1 สปีชีส์เป็นสปีชีส์ใหม่ คือ *Macrobrachium indicum*

ค.ศ. 1986 Ng ได้รายงานปูน้ำจืดสปีชีส์ใหม่ใน family Gecarcinucidae ซึ่งตัวอย่างได้จากรัฐเปรัก ทางตะวันตกของมาเลเซีย คือ *Phricotelpuhsa hockpingi* ซึ่งมีลักษณะคล้าย *P. limula* และ *P. ranongii* ที่พบในประเทศไทย และได้รายงานปูน้ำจืดสปีชีส์ใหม่ใน family Parathelphusidae คือ *Heterothelphusa insolita* ของมาเลเซีย

พ.ศ. 2518 พนมพรณ สิวาวัฒน์กุล ได้ศึกษาอนุกรมวิธานของกุ้งมาสีชนิดในประเทศไทยทั้งหมด 3 ชนิด 12 สปีชีส์ โดยพบในจังหวัดภูเก็ต 4 สปีชีส์ และจังหวัดพังงา 3 สปีชีส์

พ.ศ. 2521 ไพบูลย์ นัยเนตร ได้รายงานปูน้ำจืดที่เป็นพาหะพยาธิใบไม้ในปอด มีปูนา 4 สปีชีส์ ปูส้าห้วย 1 สปีชีส์ ปูน้ำตก 2 สปีชีส์ และปูป่า 1 สปีชีส์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 ได้ทำการศึกษาการกระจายของกุ้งและปูน้ำจืด สัมพันธ์กับสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศไทย

โดยใช้กึ่งน้ำสด *Macrobrachium neglectus* และปูน้ำสด *Ranguna smalleyi*, *Salangathelphusa brevicarinata*, *Somaniathelphusa juliae* แสดงความสัมพันธ์ระหว่างเกาะกึ่งน้ำกับพื้นแผ่นดินของอำเภอท้ายเหมือง จังหวัดพังงา และในปี พ.ศ. 2526 ได้ทำการศึกษาการกระจายทางภูมิศาสตร์ของกึ่งน้ำ *Macrobrachium equidens* พบอาศัยอยู่ในแม่น้ำที่ไหลลงสู่ทะเลของทุกจังหวัดที่อยู่ชายฝั่งทะเล และพบทางภาคใต้ 9 จังหวัด รวมทั้งกึ่งน้ำที่ไหลลงสู่ทะเล และในปีเดียวกันได้รายงานความสัมพันธ์ของกึ่งน้ำเขาสันกาลาคีรีใน 5 จังหวัดภาคใต้ โดยศึกษาการกระจายของปูน้ำตก *Stoliczia tweedei* ต่อมาได้รายงานปูน้ำสดสปีชีส์ใหม่คือ *Phricotelphusa ranongii* ในปี พ.ศ. 2525 และ *P. yongchindaratae* ในปี พ.ศ. 2531

พ.ศ. 2522 วีรพงศ์ ชนลู่ศิริพิทักษ์ กล่าวว่า หลักฐานทางธรณีวิทยาแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก โดยปรากฏรอยแยกขยายบริเวณขอบของแผ่นดินชายฝั่งตะวันตกของแหลมไทยในยุคเทอร์เชียรีจนถึงยุคปัจจุบัน และทำให้ชายฝั่งทะเลดังกล่าวยุบตัวลงเกิดแผ่นดินขาดออกจากกัน เช่น เกาะกึ่งน้ำ เกาะตะรุเตา (ศรี ทองสว่าง, 2528)

พ.ศ. 2523 ประจวบ หล้าอุบล ทำการสำรวจกึ่งน้ำพาสมชนิดในประเทศไทย พบ 2 สปีชีส์ 9 สปีชีส์

พ.ศ. 2527 คู่ภผล เทพเฉลิม ได้ทำการศึกษาสปีชีส์ของสัตว์ไม่มีกระดูกสันหลังที่เป็นอาหารของคนในภาคใต้ พบกึ่งน้ำสด 7 สปีชีส์ ปูน้ำสด 2 สปีชีส์ และกึ่งน้ำสดที่ใช้เป็นอาหารในจังหวัดภูเก็ต คือ *M. rosenbergii* และ *M. equidens*

พ.ศ. 2528 ลุ้ยชัย ราชภัฏพิทักษ์ ศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า เกาะกึ่งน้ำเดิมเป็นแผ่นดินเดียวกับจังหวัดพังงา ตั้งอยู่บนแหลมมลายู และคำว่า เกาะกึ่งน้ำ ปรากฏครั้งแรกในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินพระเจ้าทรงธรรม ปี พ.ศ. 2169